

України / Законодавство України: офіційний веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0509905-20#Text>.

9. Про практику здійснення судами кримінального провадження щодо неповнолітніх: Рекомендаційні роз'яснення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 23 грудня 2016р. // Юридичний вісник України. 3–9 березня 2017 р. № 9. – Інформаційно-правовий банк. – С. 1–8.

Марков Михайло Миколайович,

професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДОПИТУ ПІДОЗРЮВАНОГО НА ПРИКЛАДІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Допит – це процесуальна дія, яка являє собою регламентований кримінально-процесуальними нормами інформаційно-психологічний процес спілкування осіб, котрі беруть в ньому участь, спрямований на отримання інформації про відомі допитуваному факти, що мають значення для встановлення істини по справі.

В Європі давно є поширений метод допиту підозрюваного, який не пов'язаний з насильством щодо отримання інформації поліцією, відомий як процесуальне (або слідче) інтерв'ю (investigative interviewing). Він повністю відповідає підходам, на яких КЗК традиційно наголошує: мета питань, що ставить особі поліція, полягає в отриманні точної та надійної інформації, яка дозволить дізнатися правду про події, щодо яких ведеться розслідування, а не в отриманні зізнання від особи, яка вже в очах того, хто її допитує, є винною. Комітет неодноразово підкреслював, що слідство має рухатися «від доказів до підозрюваного», а не «від підозрюваного до доказів». Такий підхід повинен застосовувати кожен правоохоронець – від тих, хто затримує особу, до слідчих, – а також має поширюватися на всю систему кримінального правосуддя [1].

Методика процесуального (слідчого) інтерв'ю, що виникла в контексті масштабних реформ поліції Англії та Вельсу на початку 90-х років минулого століття, не лише змінила характер спілкування слідчих із підозрюваними, свідками та жертвами злочинів, але й суттєво вплинула на зміну світогляду правоохоронців. Розвиток цієї методики у практиці норвезької поліції дав інший приклад, що надихає фахівців у всій Європі. Саме цій темі приділено значну увагу у 28-й Загальній доповіді КЗК [2].

Проаналізувавши міжнародний досвід, можливо зрозуміти те, що наразі органи правопорядку Європейських країн, використовують два основні підходи до проведення допиту в межах кримінального провадження - це так званий обвинувальний (accusatorial) підхід та підхід, який передбачає застосування методів опитування, спрямованих на збір інформації (information-gathering methods).

Варто зазначити, що обвинувальний підхід допиту підозрюваних зазвичай є притаманний для країн із тоталітарним та посттоталітарним режимами правління. Водночас методи допиту з використанням елементів обвинувального підходу є доволі поширеними й у таких країнах, як США, та окремих провінціях Канади (так звана REID-модель допиту – див. розділ 1.2) [3].

На противагу, такі країни, як Великобританія, Норвегія, Нова Зеландія та Австралія, змінили свою практику проведення допитів на методи, орієнтовані для збирання об'єктивної інформації. Законодавство цих країн прямо забороняє використання закритих і навідних питань, а також будь-яких маніпуляцій, що вводять в оману підозрювану особу під час допиту (наприклад, демонстрація фальшивих доказів) [4].

Розглянемо метод процесуального інтерв'ю – це фактично альтернатива традиційному допиту. Він спрямовує поліцейських та представників інших правоохоронних органів на проведення систематичного та всебічного розслідування обставин вчиненого кримінального правопорушення, а також запобігає встановленню передчасних висновків по справі.

Можливі декілька моделей процесуального допиту, тобто можна класифікувати залежно від домінування одного з підходів до опитування. Так, зокрема, можна говорити про:

- класичні моделі процесуального інтерв'ю, які повністю заперечують застосування обвинувального підходу. До цієї категорії можна віднести моделі PEACE та KREATIVE;

- гібридні моделі – різновиди процесуального інтерв'ю, які дозволяють використання обвинувального підходу за певних умов. До цієї групи можна віднести моделі REID, PHASE, а також модель когнітивного допиту, що використовується в деяких провінціях Канади;

- спеціалізовані моделі – до цієї групи можна віднести моделі процесуального інтерв'ю, які орієнтовані на опитування окремих цільових груп (NICHHD, WISCI).

Наприклад, у Канаді протягом останніх двох десятиліть активно використовується модель допиту з назвою «Когнітивний допит» або «Судовий допит». Ця модель «м'якша», ніж чиста методика REID, що використовується в США, але вона більш стверджувальна (або напружена), ніж модель PEACE. В основному, вона об'єднує багато методів техніки REID, але дозволяє слідчим, які вважають, що перед ними «не той» підозрюваний, відступити, а не наполягати на визнанні ним вини.

Також ця модель допиту передбачає застосування психологічного тиску на підозрювану особу з боку слідчого у випадках, коли останній впевнений у наявності переконливих доказів вини підозрюваного. Так, зокрема, у таких випадках слідчий може відмовлятися слухати про будь-яке заперечення участі підозрюваного у злочині та ігнорувати те, що, на його думку, є брехнею або спробою підозрюваного відсторонити себе від злочину, коли докази протилежного є переконливими [1].

Отже, можна зробити такі висновки, щодо допиту підозрюваного в Європейських країнах. Європа є противником насильницького методу допиту, тому майже у всіх країнах правоохоронні органи дотримуються саме «процесуального інтерв'ю». Так, як така модель допиту спрямовує на систематичне та всебічне розслідування обставин кримінального правопорушення, а також запобігає встановленню передчасних висновків по справі.

Список використаних джерел

1. URL: https://www.irf.ua/wp-content/uploads/2020/07/investigationresearch_web.pdf.
2. 28th General Report of the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment / CPT/Inf (2019)9. Paragraphs 73–81.
3. Costanzo, M. & Redlich, A. (2010). Use of physical and psychological force in criminal and military interrogations. In J. Knutsson, & J. Kuhns (Eds.), Policing around the world: Police use of force. Santa Barbara: Praeger Security International; Leo, R. A. (2008). Police interrogation and American justice. Cambridge: Harvard University Press.
4. Bull, R., & Soukara, S. (2010). What really happens in police interviews. In G.D. Lassiter & C.A. Meissner (Eds.), Police interrogations and false confessions: Current research, practice, and policy recommendations. Washington, DC: American Psychological Association.

Мартинюк Ірина Миколаївна,
головний судовий експерт відділу
мистецтвознавчих, психологічних
досліджень та досліджень об'єктів
інтелектуальної власності ДНДЕКЦ
МВС м. Київ

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ У ПРОЦЕСІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У РАЗІ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ФАРМАЦЕВТИЧНІЙ ГАЛУЗІ

Необхідність застосування у кримінальному процесі наукових, технічних та інших знань пов'язана з тим, що розслідування злочину є складним процесом пізнання об'єктивної дійсності. Яким би ерудованим та добре підготовленим не був слідчий, він завжди залишиться спеціалістом у вузькій галузі. За межами його професійних знань та навичок знаходиться багатий потенціал науки, техніки, мистецтва, чим він належним чином не володіє [1]. Тому пізнання події злочину та особи, яка його вчинила, вимагає від слідчого та інших учасників кримінального процесу застосування різних спеціальних знань та навичок у певних видах діяльності.

Російський судовий і громадський діяч, правознавець і літератор, доктор кримінального права А. Ф. Коні у своїх працях «Суд – наука – мистецтво» міркував про поняття та широкого застосування спеціальних